

УДК 658.14.17:005.52:640.43

Омелянчук Т.М.

*аспірант кафедри фінансового аналізу і контролю
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПІДХОДИ ДО НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

На основі досліджень сучасних підходів до трактування економічної категорії фінансового стану підприємств виявлено відсутність у сучасній економічній думці чіткого визначення поняття фінансового стану закладу ресторанного господарства. Запропоновано авторську дефініцію фінансового стану підприємств ресторанного господарства.

Ключові слова: систематизація підходів, фінансовий стан, заклади ресторанного господарства, зовнішні і внутрішні джерела інформації підприємства ресторанного господарства.

Омелянчук Т.М. ПОДХОДЫ К НАУЧНОМУ ПОЗНАНИЮ СУЩНОСТИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА

На основе исследований современных подходов к трактовке экономической категории финансового состояния предприятий выявлено отсутствие в современной экономической мысли четкого определения понятия финансового состояния заведения ресторанного хозяйства. Предложена авторская дефиниция финансового состояния предприятий ресторанного хозяйства.

Ключевые слова: систематизация подходов, финансовое состояние, заведения ресторанного хозяйства, внешние и внутренние источники информации предприятия ресторанного хозяйства.

Omelianchuk T.M. APPROACHES TO THE SCIENTIFIC KNOWLEDGE OF THE ESSENCE OF A RESTAURANT ENTERPRISE'S FINANCIAL CONDITION

Based on studies of modern approaches to the interpretation of an economic category of a financial situation of enterprises, a lack of clear definition of a financial condition of a restaurant institution in modern economic theory was identified. An author's definition of a financial situation of restaurant enterprises was suggested.

Keywords: systematization of approaches, financial condition, restaurant institutions, external and internal sources of information of restaurant enterprises.

Постановка проблеми. Ресторанне господарство в Україні нині активно розвивається та еволюціонує. Сучасними особливостями функціонування закладів ресторанного господарства в Україні є високий рівень конкуренції, поступове зменшення клієнтури (не лише через відсутність знаменних спортивних або культурних подій, але у більшій мірі через зниження рівня доходів населення, ріст цін на продукти і послуги, якими користуються у процесі своєї виробничо-господарської діяльності ресторанні підприємства, тощо); ускладнення доступу до інвестиційних та кредитних ресурсів, необхідність у впровадженні інновацій та їх висока вартість, плинність кадрів і т. д. Більшість із перерахованих проблем можна вирішити шляхом перманентного моніторингу фінансового стану підприємств ресторанного господарства, що дозволить вчасно ідентифікувати негативні тенденції у роботі закладу та мінімізувати їх можливі негативні наслідки. Першим кроком на шляху до цього повинно стати визначення на науково-теоретичному рівні методологічного інструментарію для оцінки та аудиту фінансового стану суб'єктів сфери ресторанного господарства, і лише на її основі на прикладному рівні фахівцями-практиками може бути розроблено перелік заходів щодо досягнення та підтримки високих значень показників результатів фінансово-господарської діяльності ресторану. В основу методики оцінки фінансового стану закладів ресторанного господарства має бути покладено поняття «фінансовий стан закладу ресторанного господарства» як наукову категорію, здатну надати зацікавленим особам розуміння того, яким саме має бути об'єкт їх дослідницької роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвячені проблемам функціонування закладів ресторанного господарства, дозволили прийти до висновку, що питання трактування економічної категорії «фінансовий стан»

у ресторанній сфері нині лишається поза увагою наукової спільноти. Так, Ф. Даніалі та О. П. Бутенко визначають загальні тенденції ринку ресторанного господарства України та перспективи його розвитку [1; 2]. Серед них, зокрема, Ф. Даніалі визначає активне входження на ринок ресторанного бізнесу України міжнародних корпоративних мереж, великі перспективи розвитку для національних ресторанних мереж за рахунок неповної насиченості ринку, а також поглинання індивідуальних закладів ресторанного бізнесу [1, с. 33]. Натомість О. П. Бутенко більш песимістично оцінює перспективи ресторанного бізнесу, наголошуючи, що хоча економічна криза в країні розпочалася ще 5 років тому, її вплив на розвиток ресторанного господарства досі відчутний, а високі орендні ставки та фінансові ризики для підприємств ресторанного господарства впливають на їх цінову політику та форму господарювання [2, с. 79]. Отже, підкреслюючи можливості розвитку ресторанного господарства та проблеми, які можуть стати на заваді цьому процесу, автори обходять тему фінансового забезпечення еволюції ресторанних закладів, хоча без фінансових інвестицій вона не видається можливою у сучасному середовищі в Україні.

Інший вектор досліджень обрали для себе Момот В. М. та Науменко М. О. [3-4]. В основі їх наукових пошуків – способи управління якістю на підприємствах ресторанного типу та механізми підвищення її рівня. Автори не встановлюють чіткого зв'язку між якістю послуг ресторану та його фінансовим станом. Проте, на нашу думку, увесь комплекс заходів, який пропонується для підвищення якості послуг підприємства ресторанного господарства в системі ринкових відносин, з одного боку, потребує фінансування для розробки і впровадження, а з іншого – чинитиме вплив на фінансовий стан закладу ресторанного господарства, тому вважаємо, що такий зв'язок існує, і він є досить таки тісним.

Впритул наблизилися до розгляду питання фінансового стану підприємств ресторанного господарства у своїх працях Зеленюк Н.А., Ільченко М. О., П'ятницька Г. [5-8]. Об'єктом їх досліджень виступають доходи і витрати ресторанних підприємств, які розглядаються через призму механізмів обліку, а не як фінансові результати діяльності ресторану. Г. П'ятницька доводить, що інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні безпосередньо залежить від обсягів фінансових коштів, які має підприємство, рівня його фінансової стійкості, його збитковості або прибутковості, тобто його фінансового стану та результатів діяльності. Водночас дослідниця не дає визначення поняття фінансового стану ресторанного господарства, оскільки ця категорія не є пріоритетним об'єктом її досліджень.

У контексті обраної тематики вважаємо за доцільне згадати роботи Яковлева Г. А. Російський вчений у своїй праці «Економіка гостиничного господарства» розглядає різні аспекти та сторони фінансового стану підприємств готельного господарства, зокрема досліджує фінанси ресторанних підприємств, їх основні та оборотні активи, режими оподаткування, собівартість послуг, що надаються, тощо. Тим не менше і у цьому комплексному дослідженні проблем фінансово-господарської діяльності ресторанних підприємств також не знаходимо конкретизації поняття фінансового стану закладу ресторанного господарства [9].

Отже, на разі відсутніми є наукові дослідження, присвячені питанню дефініції фінансового стану підприємств ресторанного бізнесу, і цю прогалину у вітчизняній науковій думці належить негайно заповнити.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Загальною проблемою у сфері наукових досліджень, що стосуються питань становлення, розвитку та функціонування підприємств ресторанного господарства в Україні, наразі є незначна кількість публікацій, що стосуються фінансових аспектів діяльності підприємств досліджуваного виду економічної діяльності. Зокрема, невирішеним та навіть таким питанням, вирішення якого наразі навіть не розпочато, залишається ідентифікація фінансового стану ресторанних підприємств та встановлення інформаційної бази і переліку показників для його оцінки та прогнозування. Наукову новизну дослідження становить авторська дефініція «фінансовий стан закладу ресторанного господарства», введення якої до категоріального апарату фахівців із фінансів, що працюють у сфері ресторанного бізнесу або займаються вирішенням проблем ресторанних господарств на науково-методологічному рівні, дозволить їм глибше усвідомлювати специфіку фінансової діяльності ресторанних закладів.

Постановка мети та завдання. Метою написання статті є розширення методологічного інструментарію дослідження функціонування вітчизняних підприємств ресторанної сфери шляхом введення до наукового лексикону поняття фінансового стану підприємств ресторанного господарства. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд завдань, зокрема проаналізувати визначення поняття фінансового стану підприємства, які пропонуються вітчизняними та зарубіжними вченими, що займаються дослідженнями фінансових проблем функціонування різних видів суб'єктів господарювання, провести на їх основі систематизацію сучасних підходів до трактування даної економічної категорії, визначити якісні ознаки, які можна вважати у розглянутих дефініціях універсаль-

ними та використати для формулювання визначення фінансового стану закладу ресторанного господарства, а також встановити особливості та характеристики, які повинно мати визначення фінансового стану саме структури ресторанного господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують численні підходи до трактування економічної категорії фінансового стану суб'єктів господарювання різних сфер економічної діяльності. Фінансовий стан будь-якого підприємства характеризує рівень його економічної безпеки, здатність до безперервної ефективної господарської діяльності, визначає здатність до самофінансування або залучення кредитних чи інвестиційних ресурсів, забезпечує конкурентоздатність та подальші перспективи функціонування. Різні вчені дають різні трактування цій складній науковій категорії. Наприклад, О. В. Кіндрат пропонує фінансовим станом підприємства вважати важливу характеристику потенціалу економічної діяльності підприємства при ринковому середовищі, репрезентацію можливостей його економічних ресурсів на ринках капіталу та інвестицій [10]. Головки В. І., Мінченко В. А., Шарманська В. М. вважають, що фінансовий стан підприємства – це одна з найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією всіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [11, с. 74]. О. П. Кавптиш та О. В. Деркач під фінансовим станом розуміють одну з найважливіших характеристик діяльності підприємства, яка у своїй основі містить динамічні, повторювані, часто нерівномірні процеси руху фінансових ресурсів та зазначають, що у найбільш загальному вигляді під фінансовим станом варто розуміти результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю виробничо-господарських чинників, а також характеризується системою показників, що відображають наявність, формування, розміщення і використання фінансових ресурсів [12].

Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найбільш «концентрованих» формі фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [13, с. 12]. Ряд дослідників фінансовий стан підприємства асоціюють з його платоспроможністю або ліквідністю чи фінансовою стійкістю, розуміють під цим поняттям забезпеченість або незабезпеченість підприємства грошовими коштами, характеристику його інвестиційної привабливості, сукупність показників фінансової звітності тощо.

Таким чином, фінансовий стан суб'єкта господарювання – це комплексна економічна категорія, що на конкретний момент часу дає характеристику наявності у суб'єкта господарювання різних видів активів, дає оцінку розмірам його зобов'язань, діагностує рівень здатності суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватись у мінливих умовах зовнішнього середовища, виявляє можливість організації задовольняти вимоги кредиторів та контрагентів у поточному та майбутньому періодах, а також міру його інвестиційної привабливості і економічної безпеки.

Для того щоб сформулювати визначення поняття фінансового стану у сфері ресторанного господарства, звернемось до нормативно-правових актів, у яких на-

водиться визначення суб'єктів, що належать до сфери ресторанного бізнесу і мають назву закладів ресторанного господарства.

Для ідентифікації поняття фінансового стану підприємства ресторанного господарства вважаємо за можливе використовувати будь-яке із визначень фінансового стану суб'єкта господарювання, які систематизовані нами за трьома підходами та наведені на рис. 1.

Водночас, визначаючи поняття фінансового стану суб'єктів господарювання, що провадять свою діяльність у сфері ресторанного господарства на науково-прикладному рівні, доцільно буде використовувати термін «фінансовий стан закладу ресторанного господарства» або, на наш погляд, більш широке поняття «фінансовий стан суб'єкта ресторанного господарства».

Для того щоб визначити специфічні характеристики, які має включати досліджуване поняття, необхідно виявити особливості фінансово-господарської діяльності закладів ресторанного господарства. Перш за все розглянемо інформаційні ресурси, на основі яких зацікавлені особи отримують дані про фінансовий стан підприємств ресторанного господарства. Адже у ресторанному господарстві, як і в сфері підприємницької діяльності, використовуються зовнішні і внутрішні джерела інформації, на підставі яких формуються показники інформаційно-забезпечення оцінки фінансового стану.

Зовнішня інформація в ресторанній галузі включає в себе дані про стан та перспективи розвитку галузі, в якій функціонує заклад, умови конкуренції в галузі, ринки збуту, попит на надані ресторани послуги, тощо. Джерелами даної інформації можуть бути: матеріали інформаційних агентств, періодична економічна література, законодавчі акти України, дані із бізнес-планів підприємств, матеріали відділу маркетингу, особисті контакти ресторанів, відомості із мережі Інтернет.

Внутрішня інформація характеризує фінансово-господарську діяльність закладу ресторанного господарства. Даний інформаційний блок включає: ретроспективні дані про історію розвитку суб'єкта господарювання, опис маркетингової та інших стратегій розвитку закладу, відомості про управлінський і обслуговуючий персонал, внутрішню фінансову звітність та іншу інформацію. Джерелами такої інформації є: статутні документи суб'єкта, бізнес-плани, дані відділу маркетингу, фінансова звітність, ліцензії, договори та інші джерела даних.

Таким чином, немає принципової різниці між інформаційними джерелами, що використовуються для діагностики фінансового стану більшості суб'єктів господарювання, та тими, які застосовують у своїй діяльності заклади ресторанного господарства. Що ж до інструментарію, що використовується для оцінки фінансового стану таких закладів, то дослідження

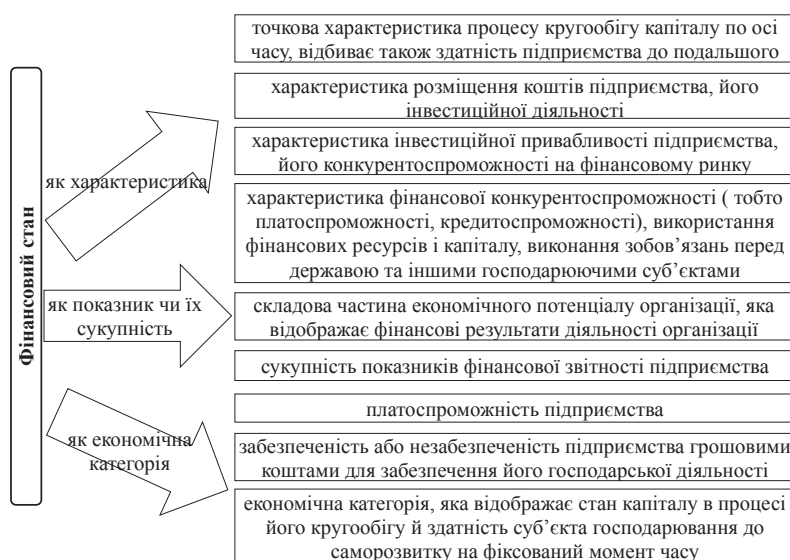

Рис. 1. Систематизація підходів до визначення поняття фінансового стану суб'єктів господарювання

Розроблено автором за даними [3-4, 14]

фінансової звітності численних суб'єктів господарювання ресторанного бізнесу засвідчує, що традиційні методи та прийоми фінансового аналізу у повній мірі використовуються для цієї категорії господарюючих суб'єктів. Таким чином, показниками фінансового стану закладів ресторанного господарства є коефіцієнти ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості, оборотності, ділової активності. А це означає, що, обравши науковий підхід до визначення фінансового стану суб'єкта як сукупності показників його діяльності, можемо запропонувати таку дефініцію: фінансовий стан закладу ресторанного господарства – це комплекс показників, що характеризують різні аспекти його фінансово-господарської діяльності та надають підсумкову оцінку рівня його конкурентоспроможності, економічної безпеки та перспектив подальшого розвитку.

Рис. 2. Характерні риси, притаманні поняттю фінансового стану закладу ресторанного господарства

[Розроблено автором]

Пропоноване визначення має універсальний характер, а тому може використовуватись як для підприємств ресторанного господарства, так і для інших видів економічної діяльності. Проте, його недоліком є те, що воно не відображає специфіку функціонування закладів ресторанного господарства, а отже, не може вважатися кінцевим позитивним результатом ініційованого нами наукового пошуку та досягнення поставленої на його початку мети.

Зважаючи на умови та особливості здійснення господарської діяльності ресторанних закладів в Україні, визначимо місце фінансового стану у системі функціонування підприємств ресторанного господарства, та якісні етичні ознаки, які характеризують це поняття у контексті дослідження ресторанних підприємств (рис. 2).

Спираючись на місце фінансового стану у системі функціонування суб'єктів господарювання ресторанного господарства, враховуючи особливості їх діяльності у сучасних умовах та зважаючи на доробки вітчизняних та зарубіжних вчених у царині розробки категоріального апарату для характеристики фінансових аспектів роботи сучасних підприємств, пропонуємо під поняттям фінансового стану закладу ресторанного господарства вважати комплексний показник оцінки різних напрямків його діяльності, зокрема таких як виробництво або доготівля та продаж продукції; організація споживання продукції власного виробництва і закупних товарів, організація дозвілля клієнтів тощо, що отримується на основі фінансових показників підприємства за допомогою здійснення аналітичних процедур і, у свою чергу, є інформаційною базою для прийняття рішень власників, управлінського персоналу, клієнтів, контрагентів, інвесторів та кредиторів закладу та об'єктом, на який ці рішення у кінцевому підсумку і впливають.

Запропоноване визначення дозволяє визначити фінансовий стан ресторанного закладу як загальну фінансову категорію, що може застосовуватися для всіх без винятку суб'єктів господарювання, але водночас відображає специфічні риси фінансового стану саме закладів ресторанної сфери, а тому має ознаки наукової новизни для дослідників-теоретиків та практичну цінність для фахівців, що працюють у ресторанному господарстві.

Висновки з проведеного дослідження. У сучасній вітчизняній економічній літературі фінансовий стан суб'єкта господарювання трактується з різних позицій, при цьому відсутній єдиний методологічний підхід до його визначення. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених проблемі дефініції фінансового стану суб'єктів господарювання в Україні, їх аналіз не виявив жодної дослідницької роботи, яка була б присвячена визначенню поняття фінансового стану закладу, господарська діяльність якого проходить у сфері ресторанного бізнесу. З огляду на це, на основі існуючих термінів та наукових категорій було запропоновано авторське визна-

чення фінансового стану закладу ресторанного господарства. Перспективи подальших розробок у даному напрямку криються у необхідності розширення та уточнення термінологічного апарату, що використовується для характеристики фінансових аспектів роботи сучасних ресторанних підприємств, а також для формування основ методики оцінки фінансового стану закладів ресторанного господарства, що наразі є важливою науково-методологічною та практичною проблемою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Даніалі Ф. Дослідження загальних тенденцій ринку ресторанного господарства України / Ф. Даніалі // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4. – С. 29-34.
2. Бутенко О. П. Аналіз ринку ресторанного господарства України та перспективи його розвитку / О. П. Бутенко, І. В. Дядюшкіна // Економічний простір. – 2013. – № 74. – С. 73-81.
3. Момот В. М. Способи управління якістю на підприємствах ресторанного типу / В. М. Момот, В. В. Нежурко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2011. – № 3. – С. 71-79.
4. Науменко М. О. Підвищення якості послуг підприємства ресторанного господарства в системі ринкових відносин / М. О. Науменко, Т. В. Гура, В. С. Ковширко // Вісник ЕТП. – 2013. – Вип. 42. – С. 319-322.
5. Зеленюк Н. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами на підприємствах у сфері ресторанно-готельного бізнесу / Н. А. Зеленюк // Управління розвитком складних систем. – 2011. – № 5. – С. 103-110.
6. Ільченко М. О. Облікова політика як інструмент організації обліку витрат на підприємствах ресторанного господарства / М. О. Ільченко // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(3). – С. 262-268.
7. Ильченко М. А. Калькулирование расходов на предприятиях ресторанного бизнеса: учетный аспект / М. А. Ильченко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18, Вип. 3(1). – С. 162-165.
8. П'ятницька Г. Інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні / Г. П'ятницька, О. Григоренко, В. Найдюк // Товари і ринки. – 2013. – № 2. – С. 29-43.
9. Яковлев Г. А. Экономика гостиничного хозяйства : учебное пособие / Г.А. Яковлев. – М. : Издательство РДЛ, 2006. – 224 с.
10. Кіндрат О.В. Сутність та зміст поняття «фінансовий стан підприємства» / О.В. Кіндрат // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/21_7/207_Kin.pdf.
11. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В. І. Головка, В. А. Мінченко, В. М. Шарманська – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.
12. Деркач О. В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Деркач, О. П. Кавптиш // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1982>.
13. Богацька Н. М. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення / Н. М. Богацька, О. В. Галюк // «Молодий вчений». – 2013. – № 2(02). – С. 12-16.
14. Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02>.